

VIIPURIN SUOMALAISEN
KIRJALLISUUSSEURAN
TOIMITTEITA

22

Monumenteista tanssiaskeliin

Taiteiden ja kulttuurin
Viipuri 1856-1944

TOIM.
ANNA RIPATTI JA NUPPU KOIVISTO

Kannen kuva: Viktor Svaetichinin maalaus Vesiportinkatu ja kellotorni (1905).

Kuva: Lahden historiallinen museo: VHM ryhmä L: LHMVHMLT9115:303.

Viipurin Suomalaisen Kirjallisuusseuran Toimitteita 22

Monumenteista tanssiaskeliin – Taiteiden ja kulttuurin Viipuri 1856–1944

Toimittaneet:

Anna Ripatti (osan toimittaja)

Nuppu Koivisto (osan toimittaja)

Anu Koskivirta (sarjan päätoimittaja)

H. K. Riikonen (sarjan päätoimittaja)

Sanna Supponen (sarjan toimitussihteeri ja kuvatoimittaja)

Taitto ja graafinen suunnittelu: Eemeli Nieminen

SBN 978-952-69280-4-3 (sid.)

ISBN 978-952-69280-5-0 (PDF)

ISSN: 1236-4304 (sarja)

Painettu: 2020, Digipaino Kirjaksi.net

Painosmäärä: 300 kpl

Ensimmäinen painos.

Julkaisija: Viipurin Suomalainen Kirjallisuusseura ry, Helsinki

Gustaf Nyström ja Viipuri

Helsingissä syntyneen arkkitehti Gustaf Nyströmin työkenttänä oli pääasiassa pääkaupunkiseutu. Viipuriin hänet toivat sinne tai lähialueille laaditut rakennussuunnitelmat. Merkittävä ja pitkäaikainen Nyströmin toimeksiantaja oli Edla Nobel. Hän tilasi Nyströmiltä useita suunnitelmia Johanneksen pitäjässä Viipurin eteläpuolella sijainneeseen Kirjolan kartanoon. Nobel-suvulta arkkitehti sai myös toimeksiantoja Pietariin. Nämä kohteet ja Viipurin kautta tehdyt matkat vaikuttivat Nyströmin Viipuri-yhteyksien muotoutumiseen. Lisäksi useat Viipurissa toimineet arkkitehdit kuten Paavo Uotila, Väinö Keinänen ja Uno Ullberg sekä Viipurin ensimmäinen asemakaava-arkkitehti Otto-livari Meurman olivat opiskelleet Nyströmin johdolla Polyteknillisessä opistossa tai sen seuraajassa Teknillisessä korkeakoulussa.

Viipurin lääninarkkitehdin virkaa vuosina 1887–1914 hoitanut Berndt Ivar Aminoff (1843–1926) oli Nyströmin vanhempi kollega ja ystävä. Arkkitehdit olivat keskenään tekemisissä niin Kirjolan kartanon päärakennuksen suunnittelun kuin arkkitehtuurin opetusta koskeneiden seikkojen vuoksi. Aminoffin ohella Viipurin kaupunkikuvaan vahvan jäljen jättänyt arkkitehti Johan Brynolf Blomkvist (1855–1921) oli niin ikään Nyströmin ystävä ja ammattitoveri. Molemmat olivat nuoruudessaan työskennelleet useamman vuoden piirtäjinä opettajansa Frans Anatolius Sjöströmin arkkitehtitoimistossa. Sjöströmin kuoltua vuonna 1885 Nyström nimitettiin tämän opetustyön jatkajaksi Polyteknilliseen opistoon. Blomkvist puolestaan sai hoitaakseen Viipurin kaupunginarkkitehdin viran. Blomkvist teki matkastipendin sekä viipurilaisten liikemiesten Seth Sohlbergin ja Christian Andréanin antaman avustuksen turvin pitkän ulkomaan opintomatkan vuosina 1890–1891, jolloin Nyström neuvoi toveriaan yksityiskohtaisesti matkakohteiden valinnassa.

Nyströmin tunnetuimpiin oppilaisiin kuului Viipurissa syntynyt Uno Ullberg (1879–1944). Hän harjoitteli opettajansa toimistossa kesän 1902 ja valmistui arkkitehdiksi seuraavana vuonna. Ullberg avasi oman arkkitehtitoimistonsa Viipuriin vuonna 1906 ja työskenteli myöhemmin (1932–1936) kotikaupunkinsa kaupunginarkkitehtina. Hän auttoi Nyströmiä Viipurin Suomen Pankin rakennusmateriaalien tarkastamisessa. Hän myös suositteli Nyströmille lahjakasta, osaavaa ja jopa Amerikassa asti matkustanutta viipurilaista rakennusmestari August Carlsonia Kirjolan kartanon uuden tallirakennuksen urakoitsijaksi. Kirjolan kartanon aikaisemmin pystytet-

Arkkitehti Gustaf Nyström kabinettikuvassa 1890-luvun lopulla.

tyjen talousrakennusten urakoitsijana toiminut viipurilainen Kaarlo Massinen oli yksi Nyströmin usein värväämistä rakennusmestareista. Helsingin teollisuuskoulun huoneenrakennusosastolta vuonna 1897 valmistunut Massinen toimi vastaavana rakennusmestarina ja urakoitsijana erityisesti Viipurissa ja Karjalankannaksella. Hän urakoi myös Nyströmin suunnittelemat Suomen Pankin Viipurin ja Kotkan konttorirakennukset ja Pietariin rakennetun klinikkarakennuksen. Lisäksi hän viimeisteli Nyströmin suunnitteleman muutostyön Marta Nobel-Oleinikoffin asuinrakennukseen Pietarissa.

Pankkisuunnittelun kautta Nyström ystävystyi Yhdyspankin Viipurin konttorin toimitusjohtaja Wilhelm Beyrathin (1856–1905) kanssa. Nyström kirjoitti hänelle konttorin rakennusasioiden lisäksi muun muassa matkakokemuksistaan ulkomailla. Beyrath puolestaan auttoi Nyströmiä Viipuri-tuntemuksellaan. Hän suosittelee Nyströmille viipurilaista Sellgreniä kattotiilien toimittajaksi Kirjolan kartanon päärakennukseen. Kyseessä oli viipurilaisen Itä-Suomen Rakennusaineiden Kaupan johtaja Evert Viktor Sellgren (1864–1936). Kirjolan päärakennuksen rautapalkkirakenteet Nyström puolestaan tilasi viipurilaisesta Starckjohannin liikkeestä. Kun Nyström Helsingin kaupunginvaltuutettuna otti vuonna 1905 kantaa pääkaupungin työväenasuntokysymykseen, hän pyysi vertailuaineistoksi Viipurin työväenasuntojen suunnittelua ja rahoitusta sekä tonttipolitiikkaa koskevia tietoja ystävältään Beyrathilta.

Nyströmin toiminta Viipurissa liittyi myös arkistojen suunnitteluun. Valtionarkistonhoitaja Reinhold Hausen (1850–1942) vieraili vuonna 1901 Viipurissa yhdessä Nyströmin ja arkkitehti Jac. Ahrenbergin kanssa selvittämässä, olisiko Viipurin lääninarkisto sijoitettavissa lääninhallituksen aiemmin käyttämiin tiloihin. Maakunta-arkistojen perustamisesta tuli seuraavan vuoden lopulla ajankohtainen kysymys myös Viipurissa. Senaatin kirkollistoimikunta pyysi Reinhold Hausenia hankkimaan piirustukset uusia arkistorakennuksia varten Turkuun ja Viipuriin. Hausen antoi ehdotusten laatimisen Nyströmin tehtäväksi. Toukokuussa ja marraskuussa 1903 he vierailivat Viipurissa sopivan paikan löytämiseksi arkiston uudisrakennukselle. Tämän jälkeen Nyström laati kaksi vaihtoehtoista arkistosuunnitelmaa Viipuriin: pienemmän ja edullisemman Koulukadulle ja suuremman rakennuksen Katariinankadulle. Piirustukset valmistuivat keväällä 1904, mutta niistä kumpaakaan ei toteutettu. Maakunta-arkistojen rakennushanke keskeytyi vuosikymmeniksi. Uno Ullbergin suunnittelema Viipurin maakunta-arkiston rakennus valmistui vasta vuonna 1933 Tervaniemeen.

Nyström oli Viipurin uuden kaupungintalon suunnittelukilpailun tuomariston jäsen vuonna 1898 ja mukana laatimassa kilpailun ohjelmaa. Kaupungintalon suunnittelukilpailun voitti Usko Nyströmin ja Vilho Penttilän ehdotus, mutta se ei johtanut hankkeen toteuttamiseen. Nyström toimi tuomarina myös Viipurin uuden rautatieaseman suunnittelusta järjestetyssä arkkitehtikilpailussa kesällä 1904. Asemarakennuksen kilpailun voittajaksi tuomarit valitsivat arkkitehti-toimisto Gesellius, Lindgren, Saarisen laatiman ehdotuksen. Palkitut kilpailuehdotukset olivat näytteillä lokakuussa 1904 Cloubergin kirjakaupan näyteikkunassa Viipurissa. Asema rakennettiin Herman Geselliuksen ja Eliel Saarisen laatimien työpiirustusten pohjalta 1908–1913 ja se avattiin liikenteelle 1. heinäkuuta 1913. Rakennus tuhoutui jatkosodan aikana elokuussa 1941.

Lähde- ja kirjallisuusluettelo

Arkistolähteet

Arkkitehtuurimuseo, Helsinki

Gustaf Nyström -arkisto

Toisteet Nyströmin kirjeistä Berndt Ivar Aminoffille, Wilhelm Beyrathille,

Johan Brynolf Blomkvistille ja Edla Nobelille

Sanoma- ja aikakauslehdet

Arkitekten 7/1904

Hufvudstadsbladet 31.12.1902 (no 355), 16.06.1904 (no 161), 17.06.1904 (no 162)

Teknikern 15.02.1899 (no 196)

Wiborgs Nyheter 15.04.1901 (no 86)

Viipurin Sanomat 26.01.1909 (no 9)

Painetut lähteet ja tutkimuskirjallisuus

Meurman, Otto-livari (1977). Viipurin arkkitehdit. Viipurin Suomalaisen Kirjallisuusseuran Toimitteita 2. Helsinki: VSKS.

Ripatti, Anna (2011). Jac. Ahrenberg ja historian perintö. Restaurointisuunnitelmat Viipurin ja Turun linnoihin 1800-luvun lopussa. Suomen Muinaismuistoyhdistyksen Aikakauskirja – Finska Fornminnesföreningens Tidskrift 118. Helsinki: Suomen Muinaismuistoyhdistys.

Tolonen, August (toim. 1930). Suomen rakennusmestarien matrikkeli 1905–1930. Helsinki: Suomen Rakennusmestariiliitto.

Valto, Tytti (1990). ”Työluettelo – Arkkitehtuuri ja kaupunkisuunnittelu”. Teoksessa Eliel Saarinen. Suomen aika, toim. Marika Hausen et al. Helsinki: Suomen rakennustaiteen museo, 249–342.